

FÁTYOL VIOLA

A MAGYAR VIDÉK KÖZÖSSÉGEINEK
FOTOGRAFIAI MEGJELENÉSE
RÉGEN ÉS MOST

FOTOGRAFIAI IDŐVONAL
TRAVNIK MARISKÁTÓL A KORTÁRS
MŰVÉSZETIG

Témavezetők

Kopek Gábor
DLA egyetemi tanár
médiaművész

Szirtes János
DLA egyetemi tanár
képzőművész

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Doktori Iskola
Multimédia-művészet DLA

Budapest, 2024

TÉZISEK

1.

A parasztság és a fotográfia termékeny találkozása a paraszti aranykor időszakára esik, ám a parasztok sokáig nem kerülnek át a kamera másik oldalára. A 20. század elején megjelennek a paraszt származású fényképészek is, közöttük máig csak egyetlen női alkotóról, Travnik Mariskáról tudunk.

2.

A magyar fotótörténet egyedülálló csodája Travnik Mariska munkássága, aki korát megelőzően, paraszt származású fiatal nőként vált a falu fényképészévé 1914 és 1919 között Kecelen.

3.

Travnik Mariska fotográfiai vállalkozásának sikerét elősegítette, hogy az első világháború időszakában megnőtt a portréfotó iránti kereslet. A Travnik-portréanyagban a magyar falu normalitása jelenik meg, amelybe finom képi áttéteken keresztül szüremlik be a háború.

4.

A korban megszokott merev és ünnepélyes parasztábrázolásokkal szemben Travnik Mariska képei élettelebbek, oldottabbak. Mariska ugyanannak a közösségnek a tagjaként fotózza modelljeit, így a közöttük lévő bizalmi viszony akaratlanul is a képek részévé válik.

5.

A korabeli portréfotográfia követelményei szerint képi hiányosságok jellemzik Mariska fényképeit, ám e csorba vizualitás a mai néző számára a képi izgalom megteremtőjévé válik.

6.

A paraszti és polgári kultúra egymásba simulását látjuk a képanyagban, a fúzió nyomai különösen a vidéki Magyarországon máig megfigyelhetők. Ez a folytonosság az egyik oka, hogy a Travnik-életmű megérinti a 21. századi nézőt is.

7.

A ruhák, a hajviseletek, és leginkább a sors azonossága miatt erős rokonságot érzünk a képeken megjelenő figurák között. Az ismétlődő képelemek, a modellek és a fotós közötti bizalmi viszony és az amatőr fotó kézjegyei együttesen keltik azt az érzetet, hogy egy hatalmas családi albumot nézegetünk.

8.

Mariska öt év után, húszévesen befejezte a fotózást. Falusi helyzete, paraszti származása és a korabeli nemi szerepelvárások együttesen akadályozták meg abban, hogy hosszú távon a fényképezést válassza hivatásaként.

9.

Travnik Mariskára kevésbé illenek azok az alkotói és szociokulturális ismertetőjegyek, melyek a kor női fotósait jellemzik, könnyebben lehet őt elhelyezni a falusi fényképészek csoportjába. A falusi fényképészek között viszont különleges helyet teremt számára női neme. A fényképezés segítségével rövid időre letér a korabeli társadalmi elvárások által meghatározott életvezetési útról, és rendelkezik egyfajta sajátos női tekintettel vagy ennek egy kezdetleges variációjával, melyet feltűnően érzékeny nőábrázolásain figyelhetünk meg.

10.

Képei plasztikusan idéznek meg egy letűnt kort, ez az állítás azonban nem csak szociológiai, néprajzi vagy történelmi szempontból értelmezhető. Mariska életműve átvitt, személyes értelemben a gyermekből felnőtté válásnak és a fiatalságban rejlő lehetőségeknek is emléket állít.

11.

A paraszti kultúra a történelmi események és az 1945 utáni erőszakos társadalomátalakítás során korábbi formájában megszűnt létezni, a paraszti örökség azonban megmutatkozik a leszármazottak tárgy- és térhasználatában, nyelvhasználatában, közösség-szerkezetében, társas kapcsolataiban. A kortárs művészet ernyője alatt létrejött fotósorozat – a mester-munka – ezek miatt a látható nyomok miatt rendelkezik egy kulturális antropológiai szempontból elemezhető réteggel, amely összekapcsolja a művészeti céllal készített fotóprojektet a parasztság más műfajú, korai fotográfiai megjelenéseivel.

12.

A parasztság vizuális reprezentációja elhelyezhető egy képzeletbeli idővonalon, melynek eleje hatással van az idővonal végére. A jelenben készült művészeti projekt tartalmi és formai jellegzetességeit, értelmezési lehetőségeit formálja a parasztokról készült korábbi fényképek emlékezete.

13.

Egy közösség empatikus megmutatásának alkotói céljához gyakran társul alkotói módszerként a közelkerülés, a részvétel és a belülről való megmutatás igénye. Az ilyen típusú művészeti munkák formai jellege széles skálán mozog, közös pontjuk azonban a bizalmi viszony megléte, amely a résztvevők között létrejön.

14.

A nőművészek és női alkotók egyik fontos művészeti témacsoportja a női test reprezentációjának kérdésköre, melyhez saját testüket használva gyakran a beöltözés, maszkírozás, átlényegülés módszertani eszköztárát hívják segítségül. Saját mestermunkám egyik fontos eleme a népdalkör ruháinak felvétele és a beöltözés általi azonosulás, ez a gesztus pedig nem nélkülözi a nők öregedéséről, és az ezzel járó szerepváltozásokról, szerepvesztésekről való gondolkodást.